

NIEUWSBRIEF JANUARI 2012

Van 26 januari t/m 3 februari Tentoonstelling *Post uit de Vergetelheid* in Raadhuis Amstelveen

In het kader van *Holocaust Memorial Day* is van donderdag 26 januari t/m vrijdag 3 februari in het Raadhuis van Amstelveen (Laan Nieuwer Amstel 1) de tentoonstelling *Post uit de vergetelheid, De nazi-geschiedenis in brieven en kaarten* te zien.

• UITNODIGING •

Opening op vrijdag 27 januari (13.30 uur)

De tentoonstelling wordt op vrijdag 27 januari officieel geopend door de burgemeester van Amstelveen, *Jan van Zanen*.

U wordt als donateur van de Stichting Sobibor van harte uitgenodigd deze opening, die om 13.30 uur begint, bij te wonen.

Bij deze gelegenheid spreekt ook *Jules Schelvis*. In de tentoonstelling, die al op diverse plaatsen in het land te zien was, is nu ook een brief opgenomen die Jules Schelvis in juli 1943 vanuit het getto van Radom aan familie in Amsterdam stuurde. Schelvis zal over de achtergronden van deze brief vertellen.

Presentatie op maandag 30 januari (16.00–17.00 uur)

Op maandag 30 januari (16.00–17.00 uur) vindt nog een andere presentatie plaats. Dan spreekt o.a. *Rudie Cortissos*, die voor de tentoonstelling brieven ter beschikking stelde van zijn moeder en tante, die beiden in Sobibor werden vermoord.

U bent bij beide gelegenheden van harte welkom. We verzoeken u echter vriendelijk doch dringend u daarvoor aan te melden via mirjam@stichtingsobibor.nl of 020-4708477.

In deze Nieuwsbrief

- Presentatie Website *Late gevolgen van Sobibor*
- Avond over Joodsche Raad in Verzetsmuseum Amsterdam
- Studiereis 2011
- Herdenkingsreis 2012 - de inschrijving is geopend

Achtergrond van de tentoonstelling

De tentoonstelling, die tot stand is gekomen onder auspiciën van Stichting Sobibor, schetst aan de hand van authentieke brieven en kaarten de geschiedenis van Joodse getto's en nazi-kampen in de Tweede Wereldoorlog. Ook wordt met poststukken de nazi-propaganda belicht.

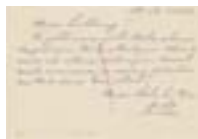
Post uit de vergetelheid

De nazi-geschiedenis in brieven en kaarten

Propaganda

Mijn lieveling!
Het gaat goed met mij. Maak me echter
zorgen om jou. Kerstavond zal ik alleen
doorbrengen, opdat niemand mij in
mijn gedachten aan jou en Eva stoort.
Met heel mijn wezen bij jou,
Talka

Post uit getto's en kampen

Ondanks allerlei beperkende voorwaarden van de nazi's, zijn in de oorlog talloze brieven en kaarten van en naar getto's en concentratiekampen gestuurd. Om voor de hand liggende redenen zijn echter slechts weinige van deze poststukken bewaard gebleven. Bennie Vlaskamp (tegenwoordig penningmeester van Stichting Sobibor) legde er een verzameling van aan, waaruit de tentoonstelling is samengesteld.

Als de nazi's postale communicatie toestonden (in vernietigingskampen was dat maar zelden het geval), deden ze dat onder strikte censuur en vooral met als doel om het 'thuisfront' valselijk gerust te doen stellen: de gevangenen en getto-inwoners moesten schrijven dat het hen goed ging.

De tentoonstelling is in de afgelopen jaren uitgebreid met materiaal dat nabestaanden

van slachtoffers ter beschikking hebben gesteld. Nu is dus ook een brief te zien van Jules Schelvis, die in Radom tewerkgesteld was. Hij verzond deze brief per gewone post. Omdat deze brief de censuur passeerde zonder te zijn geopend, betreurt Schelvis achteraf dat ook hij geruststellende woorden schreef, en niet over de verschrikkingen heeft verteld, waardoor – als de inhoud van de brief verder bekend was geworden – wellicht het verzet tegen de deportaties aanmerkelijk zou zijn gestegen.

Openstelling

Behalve bij de opening en de presentatie van 30 januari is de tentoonstelling ook van donderdag 26 januari t/m vrijdag 3 februari te zien tijdens de openingsuren van het Raadhuis van Amstelveen:

maandag, dinsdag en woensdag van 8.30 tot 15.30 uur

donderdag van 8.30 tot 16.30 uur

vrijdag van 8.30 tot 12.30 uur.

PRESENTATIE WEBSITE *THE LONG SHADOW OF SOBIBOR*

Mirjam Huffener

Op 13 december 2012 werd voor een groot en enthousiast publiek in het Amsterdamse Joods Historisch Museum de website *The Long Shadow of Sobibor* gepresenteerd ter afsluiting van het project *Late Gevolgen van Sobibor*. Dit project, gemanaged door Mirjam Huffener, was er oorspronkelijk op gericht de medeaanklagers in het proces tegen Iwan/John Demjanjuk te sterken, maar al snel drong het besef door dat de manier van interviewen door Selma Leijdesdorff meer naar boven bracht dan alleen de relatie tot Sobibor en Demjanjuk. Zoals het

vaker met projecten gaat ontstond een sneeuwbaaleffect, zodat tenslotte naast 22 nabestaanden ook negen overlevenden van de opstand in Sobibor, over de wereld verspreid, werden geïnterviewd. Wat er allemaal voor nodig was om die interviews te kunnen maken en ze op de manier vast te kunnen leggen die nu gepresenteerd kon worden vertelde Mirjam Huffener in haar inleiding van de middag. Zie voor het introductiefilmpje bij: www.stichtingsobibor.nl/long-shadow-of-sobibor

Het belang van het interviewproject werd treffend gedefinieerd door prof.dr. Ido de Haan. Na een stok in het hoenderhok te hebben gegooid bij wijze van introductie ("ik heb niet genoeg bagage om mij Jood te kunnen voelen; oorlog alleen is niet genoeg") schetste hij hoe de wereld eruit ziet voor overlevenden en nabestaanden en wat mensen

nodig hebben om het leven in die wereld na de catastrofe te kunnen heroveren: herbeleving als belangrijk onderdeel. En daarvoor moet je iets kunnen terugzien, bezoeken, aanraken van wat verloren ging, ook collectief. Kortom: cultureel erfgoed is nodig, en daarbij gaat het om meer dan woorden alleen. De geschiedenis zelf moet levend gehouden worden en dat vergt onderhoud van plaatsen en artefacten, en uitleg, en educatie. Dat kunnen we vinden in de gepresenteerde interviews.

Vooran: vlnr Selma Leydesdorff, Ido de Haan en Frank Affolter; tweede rij links Mary Richheimer-Leijden van Amstel en kleinzoon Joël Nathaniel Mozes

Vervolgens sprak Doede Sijsma, bestuursambtenaar bij de Provincie Gelderland, expert op het gebied van de rol die regio's kunnen spelen binnen internationale samenwerking. In een geestig en coherent verhaal schetste hij hoe de inmiddels tien jaar

Aan het slot werden subsidiënten, sponsoren en iedereen die een bijdrage heeft geleverd persoonlijk bedankt

lange samenwerking tussen Gelderland en de regio Lubelskie in Oost-Polen tot stand kwam en vorm kreeg. Hij bekende trots te zijn op de Gelderse bestuurders, die bijna tegen de verdrukking in Sobibor niet los willen laten, hopelijk ook in de komende jaren. Een uitspraak die wij van harte ondersteunen, nu op hoger niveau door vier landen wordt gewerkt aan plannen om een deugdelijke herinrichting van het voormalige kampterrein te realiseren.

Prof. dr. Selma Leijdesdorff legde vervolgens aan het publiek uit hoe haar persoonlijke betrokkenheid bij Sobibor en haar "ertegen kunnen" bepalend zijn geweest voor de interviews. "Een vreselijk of een moeilijk verhaal kun je niet aan iemand kwijt die daar niet mee kan omgaan". Het ging om luisteren zonder oordeel, zonder weging van waarheid, wat in het verleden immers allesbepalend was. Sprekend over oral history legde zij uit dat de inzichten in wat geschiedenis is, zijn veranderd. Door betekenisgeving centraal te stellen geef je de geschiedenis een nieuwe betekenis. Hierin staat oral history tegenover de feitelijke geschiedenis en zijn wetenschappelijke beoefenaren. De interviews, aldus Leijdesdorff, zijn herinneringsmonumenten van de geschiedenis geworden. En daarvan kan iedereen zich vanaf nu zelf overtuigen op www.longshadowofsobibor.com.

Tenslotte stelde Joël Nataniel Mozes zich voor: derdejaarsstudent Europese Studies en kleinzoon van Mary Richheimer-Leijden van Amstel, een der geïnterviewde nabestaanden. Na vertoning van het door hem uitgekozen videofragment, waarin zij vertelde over haar liefdeloze jeugd, beschreef hij kort de warme en liefdevolle band die zijn grootmoeder in haar eigen gezin en met de kleinkinderen had en hij sloot af met de opmerkelijke woorden: "Ik hoop dat de veerkracht van oma in de genen zit en dus ook in mij".

Het was een mooie bijeenkomst. Niet in de laatste plaats door het optreden van Frank Affolter en Hedy Lester, die heel mooi en ontroerend op verschillende momenten stukken uit hun theatervoorstelling 10.000 Zakdoeken lieten horen.

Hedy Lester

AVOND OVER JOODSCHE RAAD IN VERZETSMUSEUM AMSTERDAM

Op 14 oktober 1943 vond in Sobibor een heldhaftige opstand onder de daar aanwezige zogenoemde 'werkjoden' plaats. De opstand en de massale uitbraak slaagden voor een belangrijk deel. Nadat twaalf SS'ers en twee Oekraïense bewakers waren gedood, heeft ongeveer de helft van de 600 gevangenen kunnen vluchten. Uiteindelijk hebben 47 van hen, onder wie twee vrouwen uit Nederland, de oorlog overleefd.

Op 20 oktober jl. organiseerden wij ter herinnering aan deze opstand voor de zesde keer in successie een avond in het Verzetsmuseum Amsterdam. Dit jaar werd de herdenking aangegrepen om een ander deel van de geschiedenis van de Jodenvervolging publiekelijk te onderzoeken en over het voetlicht te brengen: de rol van de Joodse Raad in Nederland. Een onderwerp, dat van meet af aan slechts met veel emoties van alle kanten werd besproken, waarbij de tegenstellingen tot de dag van vandaag nog niet uitgevochten lijken. De door de Duitse bezetter aan de Joodse Raad opgelegde taak kan immers in een paar woorden als volgt worden samengevat: de Joden moesten zelf hun ondergang regelen, en wel zo soepel mogelijk. Dat klinkt nogal kort door de bocht en dat is het ook. Geen wonder dus dat over de taak en de uitvoering daarvan door de Joodse Raad

Een ernstige raad

Ernstig en met nadruk wordt aangeraden de Jodenster niet alleen op mantel of overjas, maar ook op de japon of het colbert te bevestigen, opdat zij zichtbaar is, ook wanneer de mantel of de overjas open is.

De Voorzitters van den Joodschen Raad voor Amsterdam,

A. ASSCHER,
Prof. Dr. D. COHEN.

intussen zo ongelooflijk veel werd geschreven en gediscussieerd.

Dat bleek ook tijdens de goedbezochte avond in het Verzetsmuseum.

Achterliggende gedachte was een gesprek op gang te

bringen tussen professionals die er door hun jarenlange werk in zouden slagen zonder al die emoties te kijken naar de rol van de Joodse Raad tijdens de vervolging van de Joden in Nederland.

Die professionals waren Hans Blom, oud NIOD-directeur en voorzitter van het Verzetsmuseum, NIOD-onderzoeker Erik Somers die kort geleden de biografie over een der voorzitters van de Joodse Raad, David Cohen, bezorgde en Pim Griffioen, Nederlands auteur en onderzoeker bij Yad Vashem, die samen met Ron Zeller een zeer lijvige vergelijking te boek stelde over de Jodenvervolging in Nederland, België en Frankrijk tijdens de bezetting in WOII.

Historicus/schrijver/programmamaker Ad van Liempt leidde het gesprek op voortreffelijke wijze, wat hem niet belette zelf enthousiast mee te discussiëren.

"Redden en rekken, was hun motto" en "Cohen wist dat zijn vrouw en dochters actief hielpen in de crèche van de Hollandsche Schouwburg en stond ze niets in de weg, maar hij wilde er officieel niets van weten". Tussen deze twee cita-

Ad van Liempt, Hans Blom, Erik Somers, Pim Griffioen

conclusies die dan getrokken konden worden werden daardoor, hoe schokkend ook, wel begrijpelijker. Zoals: dat het optreden van de Joodse Raad achteraf gezien eigenlijk niet uitmaakte, omdat het eindresultaat voor de Duitse bezetter al bij aanvang vaststond. Het ging slechts om de stroomlijning van de ijzingwekkende operatie. Of: dat de Duitsers geleerd hebben van de volksofstand (die de Februaristaking was) waardoor ze in het vervolg behoedzamer tewerk

ten bewoog zich de zeer levendige discussie.

Het viertal op het podium ging zeer betrokken met elkaar in gesprek en stelde elkaar boeiende vragen. Bovendien werd het gesprek ingeleid en afgewisseld met foto's, video- en filmfragmenten. Heel verhelderend was het om met deze historici als het ware even boven het maai-veld te hangen om zo met vogelperspectief naar de feiten te kijken. Sommige

moesten gaan om meer moeilijkheden te voorkomen. Er werd vrij diep ingegaan op de persoonlijkheid van voorzitter Cohen van de Joodse Raad, waarbij niet verzuimd werd diens optreden te bezien in het licht van zijn hele carrière als hoogleraar en classicus vanaf de jaren twintig en in de bijbehorende tijdgeest. Zie ook: www.stichtingsobibor.nl/agenda/herdenking-opstand-in-sobibor

STUDIEREIS 2011 ZEER SUCCESVOL

Op vrijdagavond 30 september stapten bestuursleden Alwin Kapitein en Frank van der Elst met dertien reisdeelnemers op de trein naar Polen. Bestemming was het stadje Lublin, sinds jaar en dag standplaats van de Studiereis. Onder de Nederlandse deelnemers bevonden zich dit keer zes studenten, onder wie vier masterstudenten Holocaust- en Genocidestudies, twee gidsen van het Nationaal Monument Kamp Amersfoort, een medewerkster van het Nationaal Comité 4 en 5 mei, en een viertal anderszins geïnteresseerden. Op de eerste ochtend van het officiële programma werd kennisgemaakt met de reisdeelnemers uit Duitsland, Oostenrijk en Polen. Al snel vormde zich een hechte internationale groep wat de reis zeer ten goede kwam. Er werden veel verha-

len en ervaringen uitgewisseld en de optionele discussiebijeenkomst – ingepland op de vrije donderdagmiddag – werd door bijna de gehele groep bezocht. Ook de weer-goden waren goed van zin. Het prachtige, zonnige weer contrasteerde sterk met de ijskoude geschiedenis die op de verschillende plaatsen werd verteld. Naast de vernietigingskampen van de Aktion Reinhard – Belzec, Sobibor en Treblinka – ging de reis ook langs het doorgangsghetto Izbica, het opleidingskamp in Trawniki, de Joodse begraafplaatsen van Piaski en Krasniczyn, de synagogen van Zamosc en Wlodawa en het kamp Majdanek. Tijdens ons bezoek aan Wlodawa onthulden leerlingen van een lokale school een gedenkteken voor de gebeurtenissen die in 1942 op het sportveld van Wlodawa, pal naast de school, hadden plaatsgevonden. De betrokkenheid die deze kinderen toonden maakte diepe indruk op de groep. Dit gold ook voor de betrokkenheid van de Poolse leerlingen in Izbica. Hun directrice vertelde uitgebreid over de verschillende projecten die op de school plaatsvinden met betrekking tot de Joodse geschiedenis van deze voormalige sjtetl. Een groepje leerlingen vergezelde ons daarna bij het bezoek aan de Joodse begraafplaats van Izbica.

De samenwerking tussen de drie organiserende partijen – Stichting Sobibor, Bildungswerk Stanislaw Hantz (Duitsland) en Studnia Pamieci (Polen) – was ook dit jaar weer erg goed. Recentelijk heeft de evaluatievergadering in Berlijn plaatsgevonden en het programma voor volgend jaar is inmiddels alweer vastgelegd. In 2012 zal de Studiereis plaatsvinden van vrijdagavond 28 september (vertrek) tot zaterdagavond 6 oktober (thuiskomst). Meer informatie over deze reis kunt u binnenkort vinden op www.stichtingsobibor.nl/reizen/studiereis

HERDENKINGSREIS SOBIBOR

Van dinsdag 17 tot en met vrijdag 20 april organiseert Stichting Sobibor voor de zesde keer een herdenkingsreis naar Sobibor. Wij stellen de mensen die het afgelopen jaar een steen aan de Gedenklaan lieten plaatsen als eersten in de gelegenheid om aan deze reis deel te nemen. Daarnaast houden wij ook een aantal plaatsen gereserveerd voor anderszins belangstellenden. Wij zoeken iedereen die deze reis met ons wil maken, dit zo spoedig mogelijk te laten weten via info@stichtingsobibor.nl.

Het programma in grote lijnen:

Dinsdag vliegen wij van Amsterdam naar Warschau, waar een bus voor ons klaar staat om ons naar ons hotel in Chelm te brengen. De bus blijft ons de hele reis ter beschikking staan.

Woensdag brengen we eerst een bezoek aan de synagoge van Wlodawa. Daarna gaan wij naar Sobibor voor een bezoek aan de Gedenklaan en een herdenking.

Donderdag beginnen we opnieuw in de synagoge van Wlodawa, waarna wij het lot van de Joden uit Wlodawa tastbaar maken door de weg te volgen die zij moesten gaan naar Sobibor.

Aangekomen in Sobibor krijgt iedereen de gelegenheid daar de tijd te nemen die nodig is voor zijn of haar persoonlijke herdenking van vermoorde familieleden en andere dierbaren. Een deel van deze

dag zullen wij, in het teken van Holocaust Memorial Day die in Polen op 19 april plaatsvindt, vergezeld worden door een groep Poolse scholieren. Dit sluit volledig aan bij de educatieve doelstellingen van onze Stichting.

Vrijdag reizen wij per bus terug naar het vliegveld van Warschau en vliegen wij terug naar Amsterdam.

De kosten voor deelname bedragen € 497, – per persoon. Hierin is inbegrepen: de vliegreis, het busvervoer, de overnachtingen met ontbijt, en de avondmaaltijden. Voor lunches en eten en drinken tijdens de reisdagen moet zelf worden gezorgd. Dit geldt ook voor de drankjes tijdens de avondmaaltijden. Een reis- en/of annuleringsverzekering dient u zelf af te sluiten.

Op zondag 18 maart 2012 organiseren wij van 14.00 – 16.00 uur een kennismakingsbijeenkomst in Amsterdam.

Voor info: www.stichtingsobibor.nl/reizen/herdenkingsreis

Aanmelding: info@stichtingsobibor.nl

Stichting Sobibor · Herinneren door informatie en educatie
Rietlandpark 229, 1019 DV Amsterdam
info@stichtingsobibor.nl
www.stichtingsobibor.nl